

© Oliver Dowdle / Stad Gent

- 1 2 Beschouwingen over ‘Het Indicatorenrapport 2009: Met meer cijfers bouwen aan een beleid tegen armoede’**
- 1 2 1 Met meer kennis bouwen aan een beleid tegen armoede**

*Henk Van Hootehem
Medewerker*

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Een interessant lokaal initiatief

Het Gents Indicatorenrapport Armoede 2009 is een bijzonder interessant initiatief. Kennis is essentieel om doelmatig te handelen in de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting. Beleidsmensen kunnen er gebruik van maken voor de uitwerking van maatregelen, en voor – en dit is minstens even belangrijk – de evaluatie ervan. Wat dit laatste betreft zien we immers dat heel wat goedbedoelde beleidsinitiatieven op het terrein weinig worden toegepast of zelfs perverse effecten hebben. De titel van het rapport 2009 – ‘Met meer cijfers bouwen aan een beleid tegen armoede’ – is dan ook goed gekozen, al zouden we ‘cijfers’ graag vervangen zien door ‘kennis’, om zowel het kwantitatieve als het kwalitatieve te vatten.

Indicatoren in de werking van het Steunpunt Armoedebestrijding

Voor het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (verder: Steunpunt) zijn indicatoren altijd belangrijk geweest. In het samenwerkingsakkoord tussen de federale staat, de gewesten en de gemeenschappen⁴ – waarmee het interfederale Steunpunt in 1999 werd opgericht – wordt het belang van indicatoren in de werking van het Steunpunt ook vermeld. Dit was tevens de aanleiding voor de organisatie van een project in 2002 en 2003 waarbij een groep mensen uit armenverenigingen, administraties, diensten en wetenschapsinstellingen

⁴ Samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten betreffende de bestendiging van het armoedebeleid, Belgisch Staatsblad van 16 december 1999 en 10 juli 1999.

gen tijdens een intensief dialoogproces van anderhalf jaar op zoek zijn gegaan naar indicatoren die armoede op een goede manier kunnen omschrijven (verder: indicatorenproject). Sindsdien maakt het Steunpunt ook deel uit van de werkgroep 'indicatoren' van het Nationaal Actieplan Sociale Insluiting, en vroeg het verschillende onderzoeksprojecten aan bij federaal Wetenschapsbeleid. Het Steunpunt formuleert beleidsaanbevelingen voor de verschillende regeringen, parlementen en adviesraden in ons land, in het bijzonder op basis van een intensief overleg met de verschillende actoren in de strijd tegen armoede. Deze aanbevelingen komen vooral terecht in de tweejaarlijkse verslagen van het Steunpunt; in het Verslag 2005 is ook een hoofdstuk over kennis opgenomen (Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, 2005). Ook op de site van het Steunpunt wordt veel aandacht besteed aan de bestaande kennis en indicatoren met betrekking tot armoede en sociale uitsluiting.⁵

⁵ www.armoedebestrijding.be, zie meer specifiek de rubrieken 'feiten en cijfers' en 'indicatoren'.

Een evenwichtige set van indicatoren

Het Gentse Indicatorenrapport tracht het multidimensionale karakter van armoede in een veelzijdige set van indicatoren te vertalen.

Deze set kan echter nog aangevuld worden.

In het indicatorenproject van het Steunpunt kwam het schuldenthema heel nadrukkelijk naar boven drijven als een wezenlijk onderdeel van heel wat armoedesituaties. Er werd gewezen op het veelvuldig voorkomen van schulden die eigenlijk te maken hebben met rechten van mensen: schulden met betrekking tot huisvestingskosten (huur en energie), schoolkosten en ziekenhuisfacturen. De groep benadrukte toen dat omtrent deze schulden nauwelijks indicatoren of gegevens bestaan. Dit is nog altijd het geval, wat de afwezigheid van een grondige benadering van deze thematiek in het Gentse Indicatorenrapport kan verklaren. Het lijkt juist interessant dat bij de betrokken instellingen deze informatie verzameld wordt (scholen, ziekenhuizen, ...). Hierdoor wordt een bevraging van de doelgroep zelf – die vaak moeilijk verloopt – vermeden.

Met betrekking tot de woonsituatie van Gentenaren verschaft het rapport ons enkele opmerkelijke – en tegelijk – schrijnende gegevens. 27 % van de private huurders heeft recht op een sociale woning⁶. Huize Triest ontvangt van september 2008 tot en met augustus 2009 1091 verschillende bezoekers. Je zou kunnen stellen dat 0,45 % van de totale Gentse bevolking door deze ene organisatie (in een situatie van dak- of thuisloosheid) wordt ontvangen⁷. Het aantal uithuiszettingen is ook opgenomen in het rapport, en blijft over de verschillende jaren stijgen. Wat nog kan aangevuld worden, is het aantal mensen met een referentieadres⁸, hoewel we verschillende signalen van het terrein krijgen dat dit systeem niet altijd even correct wordt toegepast.

Gegevens rond de betalingsproblemen voor gas, elektriciteit en water ontbreken in het rapport; nochtans verdient het aanbeveling dat ook de cijfers van de distributienetbeheerder, de watermaatschappij en het OCMW (meer specifiek de werking van de Gentse Lokale Adviescommissie) worden toegevoegd. Deze cijfers kunnen ons immers inzicht verschaffen van het aantal betalingsproblemen en de aanpak daarvan.

Verscheidenheid in gegevensverzameling

Om een completer beeld te kunnen krijgen over de armoedeproblematiek moeten we verschillende manieren van gegevensverzameling gaan combineren. De bronnen die het Gentse rapport gebruikt zijn al veelzijdig, maar terecht wordt er op gewezen dat het meeste materiaal betrekking heeft op het Vlaamse en nationale niveau. Hier kan geprobeerd worden om verdere stappen te zetten door een aantal initiatieven te nemen die op middellange termijn kunnen lonen. We doen enkele voorzetten:

- Zo veel mogelijk gebruik maken van administratieve databanken. Een aantal gegevens bevindt zich op stedelijk niveau, terwijl andere gegevens veel meer dan nu het geval is, moeten ontsloten worden uit nationale of Vlaamse databanken. De verplichte registratie van huurcontracten (die in 2008 is ingevoerd) zou ons bijvoorbeeld op termijn iets moeten leren over de huurprijzen.

⁶ Deze studie is enkel uitgevoerd op postcode 9000, niet over de ganse stad.

⁷ We moeten hier volledigheidshalve vermelden dat het publiek van Huize Triest niet enkel afkomstig is uit Gent, en er nog andere organisaties zijn die dak- en thuislozen opvangen.

⁸ Dit is een adres dat bepaalde mensen die niet in België wonen of er geen verblijfplaats hebben, de mogelijkheid biedt om toch een contactadres te hebben in een Belgische gemeente. Het is een "administratief" recht, maar in sommige gevallen opent het tegelijk bepaalde rechten voor de betrokkene.

9 Op vraag van het Steunpunt is er momenteel een onderzoeksproject aan de gang in het kader van het federaal onderzoeksprogramma AGORA waarbij de SILC-enquête wordt aangepast aan de doelgroepen van mensen zonder wettig verblijf en daklozen. Deze groepen worden immers niet bevraagd in de 'gewone' enquête. In het kader van dit AGORA-project is een aangepaste bevraging bij deze groepen in België lopende, waaraan trouwens ook enkele Gentse organisaties meewerken.

10 Via het nemen van foto's, interviews en groepsgesprekken denken mensen na over hun leefwereld en hun toegang tot de sociale grondrechten. Via acties, affichecampagnes, tentoonstellingen, ... worden de resultaten naar buiten gebracht. Bedoeling is een meer realistisch beeld over uitsluiting en armoede te bieden, zodat vooroordelen verminderen. Deze informatie kan beleidsmakers helpen om structurele armoedebestrijdende beslissingen te nemen.

11 http://www.mi-is.be/armoede_100323-1350/pages_nl/startMenu.html

- Onderzocht kan worden hoe meer gebruik te maken van de gegevensverzameling op 'het terrein' door de instellingen die er actief zijn. In het Gentse Indicatorenrapport zijn bijvoorbeeld cijfers opgenomen over uitgedeelde voedselpakketten. Hierboven werd al verwezen naar schulden met betrekking tot energie-, school- en ziekenhuiskosten. Men zou kunnen trachten deze instellingen systematisch te vragen hierover verslag uit te brengen. Daarnaast zou men jaarlijks een telefonische of schriftelijke 'luisterronde' bij de terreinorganisaties kunnen organiseren over hoe men de evolutie in het voorbije jaar inschat, en of er zich opmerkelijke verschuivingen of tendensen voordoen.
- Via enquêtes kan meer inzicht verworven worden in de levensomstandigheden van de Gentenaar. Het Indicatorenrapport verwijst al naar gegevens van het Leefbaarheidsonderzoek en een bevraging in de Bloemekenswijk. Dergelijke bevestigingen zijn zeker initiatieven die vervolgd verdienen. Misschien kan men bekijken of de SILC-bevraging – in België een van de belangrijkste bronnen voor de becijfering van verschillende armoede-indicatoren – niet kan ontsloten worden op Gents niveau, en aangevuld kan worden met een bijkomend aantal enquêtes.⁹ De instrumenten en (opgeleide) enquêteurs zijn al voorhanden, maar aan een dergelijke enquête hangt natuurlijk een prijskaartje.
- Last but not least moeten we kwalitatief onderzoek vermelden, als we meer zicht willen krijgen op de structuren en mechanismen in het ontstaan en bestendiging van armoedesituaties. In kwalitatief onderzoek kan de diversiteit in levenssituaties ook meer aan bod komen. In het indicatorenproject van het Steunpunt werd door de deelnemers de manier waarop armoede door mensen wordt beleefd sterk benadrukt. In kwalitatief onderzoek kan dit aspect, dat verband houdt met de menselijke gevoelens, beter tot uiting komen. Het project 'Sterke armen in beweging' van Samenlevingsopbouw Gent¹⁰ kan interessant kwalitatief materiaal aanbrengen.

Indicatoren en participatie?

Een andere uitdaging voor de toekomst is de deelname van verschillende actoren bij het samenstellen van de indicatorenset en de interpretatie van de gegevens: hoe kan iedereen erbij betrokken worden?

In de eerste plaats moeten we hierbij het belang onderstrepen van de toegankelijkheid van de bestaande informatie, voor geïnteresseerde burgers, beroepskrachten van organisaties en instellingen, ambtenaren, wetenschappers ... Het Indicatorenrapport 2009 ligt op tafel, maar zodra verschillende edities het licht hebben gezien, zou een webtoepassing interessant kunnen zijn (zie ook de site van de Interfederale Armoedebaarometer¹¹).

Op de tweede plaats kan het initiatief bij het eerste indicatorenrapport om mensen uit verschillende organisaties en instellingen bij de opstelling van het rapport te betrekken, gecontinueerd en versterkt worden. Het zou bijzonder interessant kunnen zijn verschillende debatmomenten te plannen, waarbij zowel statistici, ambtenaren, beroepskrachten van organisaties en instellingen als leden van de Verenigingen waar armen het woord nemen... van gedachten wisselen over de keuze van indicatoren, de gegevensverzameling, en de interpretatie van de onderzoeksresultaten. Een dergelijke gedachtewisseling kan de inzichten verscherpen en nuanceren. In het eindrapport van het indicatorenproject van het Steunpunt werd de betrokkenheid van mensen in armoede sterk benadrukt: *"Bij het afsluiten van het hoofdstuk met betrekking tot de menselijke gevoelens, hebben de deelnemers gewezen op het feit dat het noodzakelijk was om bij het gebruik van enquêtes de hulp van een werkgroep met daarin vertegenwoordigers van de mensen in armoede in te roepen. De nadruk werd gelegd op de enquêtes. Maar algemeen gesteld, blijkt het verzamelen, het gebruiken en het interpreteren van gegevens betreffende armoede delicaat te zijn, waar ze ook vandaan komen. Zowel het opstellen van indicatoren als het gebruik ervan vergen een grote voorzichtigheid opdat men, zowel voor wat betreft de manier waarop over armoede wordt gepraat als voor de wijze waarop het armoedebeleid wordt geëvalueerd, de voeling met de realiteit zoals door de mensen in armoede be-*

leefd, garandeert. Het trefwoord dat door een afgevaardigde van een administratie werd gebruikt was 'waakzaamheid' en dit woord werd nadien door de andere deelnemers weerhouden." (Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, 2004).

In elk geval is de vraag van de Gentse Stedelijke Cel Armoedebestrijding aan verschillende organisaties om een feedback op het haar Indicatorenrapport te schrijven een interessant initiatief, hieraan een debatgedeelte toevoegen kan een bijkomende meerwaarde geven. Bij de opmaak van het Brussels armoederapport 2008 werden ook verschillende delen gepland, waarbij dialoog en participatie werd nagestreefd. Bovendien engageert het Brusselse parlement zich hierbij voor een politiek debat met betrekking tot dit armoederapport.

Het is in elk geval duidelijk dat met dit eerste Gentse Indicatorenrapport een eerste belangrijke bijdrage is geleverd aan een onderbouwd armoedebeleid. Het is aan de beleidsverantwoordelijken om met dit materiaal en deze inzichten verder te gaan, de dialoog errond te ondersteunen en te versterken, en het politieke debat aan te gaan.

Bibliografie

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad (2008). *Brussels Armoederapport*. Brussel-Hoofdstad: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.

POD Maatschappelijke Integratie (2010). *Interfederale Armoedebarmometer*. www.mis.be.

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2004). *Een andere benadering van armoede-indicatoren: onderzoek – actie – vorming*. Brussel: Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2005). *Armoede uitbannen. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie*. Brussel: Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.

1 2 2 Het Indicatorenrapport Armoede 2009: de reactie van een ervaringsdeskundige

Manfred Boriau

*Ervaringsconsulent armoede en sociale uitsluiting
VDAB*

Ik heb het Indicatorenrapport 2009 'Met meer cijfers bouwen aan een beleid tegen armoede' met veel interesse gelezen. Wel dienen enkele cruciale punten van dit rapport meer in detail toegelicht te worden. Andere zaken zijn spijtig genoeg niet vermeld.

In het hoofdstuk over de armoedegrenzen wordt er gesproken over het feit dat er bij de Gentse huisvestingsmaatschappij geen daling is van huur- en verkoopprijzen, maar dat door de crisis (die nu in België heerst) juist een stijging is ontstaan. Dit wordt veroorzaakt door de verhoging van intrestvoeten bij de bank of hogere afbetalingen. Ook de kosten van immobiliënkantoren of notarissen lopen echter verder op. Mensen met een zeer laag inkomen krijgen tevens –in tegenstelling tot vroeger– bij verscheidene banken geen lening meer, omdat hun inkomen zo laag ligt.

Wat er ook vermeld zou mogen worden, is dat eigenaars van woningen op de reguliere woonmarkt hun eisen voor toekomstige huurders steeds hoger stellen. Mensen met een zeer laag inkomen of mensen zonder stabiel inkomen vallen hierdoor uit de boot. Eigenaars aanvaarden steeds minder dat toekomstige huurders een leefloon of werkloosheidsuitkering ontvangen. In zulke gevallen vragen ze naar iemand die borg wil staan voor de kandidaat-huurders. Die persoon moet een vast inkomen hebben. Hij dient dit te kunnen aantonen aan de hand van een loonfiche, of andere bewijsmiddelen, zoals rekeninguittreksels. Niet zelden worden mensen geweigerd op basis van huidskleur of geloofsbelijdenis. Ook mensen met een laag inkomen en/of met